

Semavi Ve İlkel Din Nedir

– MüjganAKYÜZ · 26 Aralık 2024

Dinin Terim Anlamı

Din kelimesinin kökeni ile ilgili çeşitli görüşler mevcuttur. Ancak çoğu araştırmacı İbrani kökenli bir kelime olduğu konusunda birleşmiştir. Din kelimesi Arapça' da farklı anlamlarda kullanılmıştır. Özellikle Kur'an-ı Kerim'de farklı yerlerde, mükâfat, hüküm, ceza, ibadet gibi anlamlarda, kullanılmıştır.

Din kelimesinin Türkçe' ye Arapça' dan geçtiği kabul edilen bir görüştür. Ancak İslam'dan önce Türklerin, din kavramını ifade etmek üzere çeşitli dönemlerde drm, darm, nam, den gibi kelimeler kullandıkları kaynaklarda yer almaktadır.

Bunlardan drm ve darm kelimelerinin Sanskritçe dharma' dan, nam kelimesinin Sogdca' dan geçtiği anlaşılmaktadır

İnanma İhtiyacı

İnanma, antropoloji bakımından insanın varlık-yapısına ait bir fenomendir, bu nedenle insanın onsuz yaşaması mümkün değildir. Bize göre inanma, insanın genetiğine kazınmış bir olgudur. İlahi anlamın dışına çıkarsak, inanma ihtiyacı günlük hayatta kendisini inanma eğilimi şeklinde gösterir. İlk doğduğu anlarda bile insan, güvenebileceği, kendisini koruyacağına inandığı bir destek, bir kucak arar. Bu destek annedir. İlerleyen dönemlerde inanabileceği, huzur bulabileceği dostluklar, sevgiler arar insan. Ancak akıllı, mantığı, sezgisi geliştikçe, günlük hayatın dışında, anne gibi, kendini kabul ettirme gereği duymadan her zaman sığınabileceği bir varlık arar insan. İşte bu da insanın yaratıcısıdır.

Tarihin farklı dönemlerinde, farklı toplumlarda birçok varlık yüce yaratıcı olarak kabul edilmiştir. İlahi dinlerin tek Tanrı'sından tutun da, ilkçağlarda Güneş gibi varlıklar yüce yaratıcı olarak kabul edilmiştir. İnanma ihtiyacından kastımız her hangi bir varlığı veya ilahi dinlerin tek yaratıcısını ilah olarak kabul etme eğilimidir. İlkel bir dinin tanrısı veya ilahi bir dinin yüce yaratıcısı burada aynı kategoridedir. Sonuçta insan kendisinden güçlü bir varlığı yaratıcı olarak kabul etme eğilimine her zaman sahip olmuştur.

Hiçbir şekilde yüce yaratıcı tanımayan veya yaratıcı sıfatını gözle görülebilen varlıklara yükleyen insanlar da mevcuttur. Bu insanlar, her türlü ortaya çıkışı, yaratılışı doğaya veya onun içinde bulunan Ay, Güneş, yıldızlar gibi nesnelere bağlamaktadırlar. Bize göre bu da bir inanma şeklidir. Öyle ya da böyle, var oluş yine, insandan güçlü bir nesneye bağlanmaktadır. Tabii bu insanlar, zor zamanlarında yardım et doğa diye yakarırlar mı bilemeyiz

ancak çok çarpık da olsa burada bile insanın kendisinden güçlü bir varlığı yaratıcı olarak kabul ettiğini görmekteyiz. Ateist denilen ve aslında toplam insan nüfusuna oranladığımızda az sayıda olan insan grubu ise hiçbir şekilde bir yaratıcının olmadığını ileri sürerler. Böylesi aşırı tipleri yorumlamak zordur. Zannederiz ki bu insanlar, tıp biliminin araştırma sahasına girmektedirler. Çünkü bu düşünce bize göre insana ait değildir. İnsanın varlık yapısına ait olan, inanma fenomenine rastlanmayan insanın, çocukluk ve gençlik dönemi mutlaka incelenmelidir. Böylesi kişiler bize göre ruh dünyalarında tahribata yol açan olaylar neticesinde bu düşünceye varmışlardır diye düşünüyoruz. Tıpkı bazı insanların da yaşadıkları ağır ruhsal sarsıntılar sonucu, dini çarpıtarak, onu yaşamada aşırıya kaçmaları, bu aşırılığın bütün hayatlarını olumsuz etkilemesi gibi. Hiçbir yaratıcı tanımayan kimsede tanrı tanımazlık, dini yaşamada aşırıya giderek kendisini ve dinini yozlaştıranın bu yaşantıları her iki tip için de afyon etkisi yapar. Her ikisi de, kendilerince ağır sarsıntıları görmemeyi, hissetmemeyi sağlar. İkisi de bir çeşit kaçıştır. Bu nedenle bize göre bu tip davranışları sergileyen insanların ruh dünyalarında akıl sağlıklarını etkileyen bozukluklar olması oldukça güçlü bir ihtimaldir.

Belirttiğimiz gibi, inanmayan bir insan ne vardır, ne de düşünebilir. İnanma fenomeni, tıpkı bilgi ve devlet kurma fenomenleri gibi insanın varlık yapısına, insan olmaya özgü bir fenomendir; insan hangi kültür düzeyinde bulunursa bulunsun, hiçbir yerde eksik değildir. Nitekim inanma fenomeni, en ilkel insan topluluklarında bile vardır.

Bu yüzden ilk insanların din görüşü de inanma ihtiyacının bir neticesidir. Çünkü yaratıcı

Din tanımlanırken, mutlaka içinde bulunulan inanç sisteminin bu tanımlamada etkisi olacaktır. Ancak pek çok din, özellikle semavi dinler, bu tanımlamada ortak noktalarda buluşabilmişlerdir.

Hayvanların idrak melekelerinin içgüdü dediğimiz şeyle sınırlı olmasına karşılık, insanın asıl idrak melekesi akıldır.

Bal yapan bir arı yaptığığın iyi ya da kötü olduğunu düşünmez. Sadece içgüdüleriyle hareket eder. Ancak odun kıran bir insan yaptığığın sonuçlarını düşünür. Odunu nasıl kıracağını, odunları nasıl satacağını ve bu işin fayda ve zararlarını hesap eder. Akıllı insan, davranışlarını etkileyen en küçük olaydan hareketle en önemli meselelere kadar zaman ve mekânda sınırsız kâinatla ilişki kurmalıdır. İşte, insanın kendisini parçası hissettiği ve davranışları için yol gösterici ilkeler çıkardığı o bütünle ilişkisidir din.

Yani din; insanın zamansız ve mekânsız kâinatla ilişkileridir. Din insan ile mutlak yaratıcı arasındaki bağıdır. Dinin esası, en yüksek insanî niteliklere sahip kişilerin, gücünü üzerinde hissettiği sonsuz varlık ya da varlıklarla ilişki kurması şeklinde tanımlanmıştır. Tüm dinler insanla, insanın kendini bir bütün hissettiği, yol gösterici ilkeler edindiren

sonsuz varlık arasındaki ilişkidir.

Dinlerin Ortak Özellikleri

Yeryüzünde ortaya çıkan ilk dinden, insanlığın kabul ettiği son dine kadar bütün dinler, mânânın farklı biçimde kabulü ve uygulanması şeklinde karşımıza çıkmıştır. Ancak mânânın genişliği, yorumların da çeşitlenmesine sebep olmuştur. Böyle olunca da dinler birbirinden çok farklı hale gelmiştir ancak bütün dinlerde bazı ortak özellikler her zaman görülmüştür. En temel ortak özellik, dinin, insanın dünya ve ahiret hayatı ile toplum hayatını düzenleme amacıdır. Ahiret ve toplum hayatını düzenleyen kurallar temel olarak inanç ve ahlakla ilgilidir. Bu nedenle bütün dinlerin ortak özelliklerini inanca ve ahlâka ait ortak özellikler şeklinde ikiye ayırmak mümkündür:

a- İnanca Ait Ortak Özellikler

- aa- Tek Tanrı inancı
- ab- Vahiy
- ac- Peygamberler ve Dinin Kurucusu
- ad- İnsanüstü Varlıklar (melekler, cinler v.s.)
- ae- Ahiret İnancı
- af- Haşr (Ölümden sonra dirilme)

b- Ahlâka Ait Ortak Özellikler

- ba- Adam Öldürmemek
- bb- Hırsızlık Yapmamak
- bc- Zina Yapmamak
- bd- Yalan Söylememek

Dinlerin bu ortak özelliklere sahip olmasının iki önemli nedeni olabilir. Birinci olarak özellikle ahlaka ait ortak özelliklere baktığımızda bütün dinlerin ideali yaşatmayı çabaladığını görüyoruz. Örneğin sebepsiz yere adam öldürmek her yerde her dönemde kötü karşılanmıştır. Dinler kötü olan davranışları, dünyayı ve ahiret hayatını düzenlemek amacıyla yasaklamıştır. İyi olan, doğru olan, yani ideal tektir. Dinler de bu ideale ulaşma gayreti ile ortaya çeşitli kurallar koymuştur. Hiçbir dinde haksız kazanç sağlayan dünyasını da ahiretini de kurtarır veya hırsızlık erdemdir gibi yaklaşımlar yoktur. Tabii burada dinler derken, dinlerin özünü kastetmekteyiz. Dinin meşrulaştırma aracı olarak kullanılması neticesinde şahısların veya bazı devletlerin davranışları ve söylemleri bu tespitimizin dışındadır. İdealin bir olması, dinler arasında bu ortak özelliklerin ortaya çıkmasının

ilkel denilen kabilelerin dinlerinde bazı ortak özellikler göze çarpmaktadır.

Bu özellikler kısaca şu şekilde özetlenebilir:

- 1- İlkel kabîle dinleri, bir kabile (veya topluluğa) özgüdür ve genellikle o kabîlenin adıyla anılır (Dinka Dini, Maori Dini, Ainu Dini, Ga Dini, Pigme Dini gibi). Gök Tanrı dinini Çinlilerin Türk dini olarak adlandırmaları bu özelliğe güzel bir örnektir. Ancak Gök Tanrı dininin ilkel kabîle dinleri sınıfına girdiğini düşünmemekteyiz.
- 2- Bu dinler mahalli bir özelliğe sahiptir ve bu dinlerden evrensel bir din gelişmemiştir.
- 3- Bu dinlerin kutsal kitapları ve yazılı kaynakları yoktur.
- 4- İlkel kabîle dinlerinde genellikle bir Yüce Tanrı inancı göze çarpmaktadır. Her kabîle, onu kendi diliyle ve kendisine özgü bir şekilde adlandırmaktadır. Bu Yüce varlığın nitelikleri, diğer tanrılardan ve ruhlardan farklıdır.
- 5- İlkel kabîlelerde fert, dinin tabîi üyesidir ve ayrı din seçme şansı yoktur.
- 6- İlkel kabîle mensuplarında büyüye ve büyücüye ilgi büyüktür.
- 7- İlkel kabîle dinlerinde din kurucusu söz konusu değildir.
- 8- İlkel kabîle dinlerinde ruhun çeşitli şekillerde yaşadığına inanılmakta fakat Ahiret ile ilgili telakkilerinde açıklık görülmemektedir.
- 9- İlkel kabîle dinlerinin kendine has törenleri, dansları ve kurban usulleri bulunmaktadır. İbadet, kabîleden kabîleye farklılık göstermektedir. İlkel kabîlelerde ibadet; genellikle Yüce tanrı veya ondan daha alt seviyelerde bulunan tanrılar ve yüksek ruhlardan oluşan varlıklara tapınma ihtiyacının ortaya çıkardığı ferdi tecrübelerle dayanan davranışlar şeklindedir. Bu ibadetlerde; Yüce tanrıya dua edilmekte, bazı hayvanlar kurban olarak sunulmaktadır.

kaynak: Arş. Gör. Murat Öztürk

Fırat Üniversitesi- Elazığ

academia.edu